

Áo em cài hoa trắng

Tôi được đi học chậm hơn mọi đứa trẻ khác. Sáu tuổi mà vẫn chưa ôm sách tới trường. Nguyên do vì má tôi đau bệnh dai dẳng, má không muốn tôi sống xa cách, dù mỗi ngày chỉ bốn hay năm giờ đồng hồ. Khi má tôi phát bệnh thì bác sĩ đã cho ba tôi biết là má không sống thêm được quá hai năm. Má không được nghe điều đó nhưng tự xét sức khỏe của mình, má biết con đường đi của má không còn dài lắm. Mặc kệ những lời trấn an liên tiếp của ba tôi, má giữ một thái độ cam chịu và đợi chờ.

Thấy tôi cứ lêu bêu quần quýt cạnh mẹ, ba tôi có lần gắt:

- Em phải để cho con nó đi học chớ. Bằng tuổi nó người ta đã vào lớp Tư⁽¹⁾ rồi. Trẻ con lên bốn tuổi, người ta đã cho vào ấu trĩ viên⁽²⁾ để chúng vừa chơi vừa học.

(1) Tương đương lớp hai bây giờ.

(2) Vườn trẻ, nhà trẻ.

- Học sớm hay học muộn gì rồi cũng sẽ đến đích một lượt. Đứa bốn tuổi học một năm bằng đứa năm tuổi học sáu tháng. Đứa năm tuổi học sáu tháng bằng đứa sáu tuổi học ba tháng.

- Anh biết rõ điều đó. Nhưng nó đã sáu tuổi rồi mà chưa học được tháng nào.

- Thôi, để em dạy con.

Má tôi gom những miếng bìa cứng, cắt thành từng mảnh vuông to bằng bàn tay. Má vẽ lên đó những cái vòng tròn, những cái hình mà má gọi là lưỡi câu, cái gáo, con cá. Má chỉ cái vòng tròn và bắt tôi gọi bằng “o”, cái lưỡi câu bằng “i”, cái gáo bằng “q”, con cá bằng “e”. Lưỡi câu là cái tôi không hề biết nên tôi hỏi lại:

- Lưỡi câu là cái gì vậy má?

Má tôi ngạc nhiên bởi câu hỏi. Má nhìn tôi giây lâu rồi đưa bàn tay mềm mại vỗ lên đầu tôi. Má nói:

- Ồ! Con chưa biết cái lưỡi câu. Đó là một cái kim nhọn bẻ cong lại, nơi đầu người ta móc một con mồi vào.

- Con mồi là con gì, má?

- Là con trùn, con dế hoặc nhiều khi là miếng bánh, miếng cơm, những món mà con cá nó thích ăn.

- Móc con mồi vào cái kim chi vậy?

- Để đem thả xuống nước, con cá thấy mồi, mừng quá, lật đật bơi lại tấp. Miệng cá dính vào cái kim, người ta giật lên, cá không chạy trốn được, người ta bắt nó.

Tôi chỉ xuống hình vẽ con cá trên một mảnh bìa cứng (chữ e của má tôi đó) hỏi lại má tôi:

- Người ta bắt con cá này phải không má?

Má tôi mỉm cười, gật đầu. Tôi lại hỏi:

- Má có đi bắt những con cá bằng cái kim uốn cong như vậy không?

- Có. Hỏi nhỏ má có đi bắt như vậy. Người ta gọi là đi câu.

- Sao má không cho con đi bắt?

- Khi nào rảnh, vào ngày Chủ nhật hay ngày lễ, ba con sẽ dẫn con đi câu một lần.

Tôi lắc đầu:

- Không, con muốn má dẫn con đi. Con không muốn ba dẫn.

- Má bệnh, má đâu có đi được?

- Thì hôm nào má mạnh má dẫn con đi.

Má tôi “ừ” và lặng lẽ nhìn tôi. Một lát, thấy từ nơi khoeo mắt của má hai giọt nước mắt chầm chậm ứa ra, lăn dài chạy xuống cằm. Tôi không hiểu tại sao điều tôi yêu cầu có thể làm má tôi buồn như vậy. Sau này lớn lên, ngồi nhớ lại tôi mới hiểu. Một người đã đoán biết được ngày chết gần kề của mình mà phải hứa với con một điều biết chắc mình không thể thực hiện được! Không những không thực hiện được việc dẫn con đi câu cá, cả đến việc được ngồi cạnh

con trước những tấm bia cứng này cũng không còn kéo dài được bao lâu nữa.

Tôi học không được bao nhiêu chữ. Bởi ngồi với tôi chùng một lát thì má phải nằm nghỉ. Tôi sung sướng nằm theo, cạnh má, tay cầm xấp “bài học” xếp xếp như người ta đánh bài. Tôi nói với má:

- Nằm học khỏe hơn, má hả?

- Ừ.

- Sao ở trường học họ không cho học trò nằm giữa ra mà học?

- Nằm giữa ra, tụi nó ngủ quên hết.

Tôi gật đầu, ờ ờ.

Dù khi tôi ngồi cạnh hay nằm cạnh, má cũng hay lấy bàn tay rờ lên má, lên cằm, lên tai tôi. Dường như để xác định rằng có tôi hiện diện đó thực, tôi, vật quý báu nhất do má tạo ra và má sắp bỏ lại trên cõi trần này.

Ba tôi bắt gặp mấy lần lối học “*nằm giữa*” này của tôi. Ông kiểm soát lại xem có chữ nào còn sót lại trong cái khối óc ưa nằm giữa đó không và rõ ràng là một tu thế như vậy làm cho mọi chữ nghĩa đều trôi tuột đầu hết. Ông nghiêm sắc mặt bảo tôi:

- Ngồi dậy mà học.

Tôi líu ríu ngồi dậy.

- Lại ngồi nơi bàn mà học.

Tôi líu ríu đi lại bàn.

- Sắp lên bảy tuổi rồi mà học chưa hết hăm bốn chữ cái. Bằng tuổi này, người ta đều học lớp Tư.

Má không phân biệt cho tôi chữ nào đục, chữ nào cái.

Tôi đoán chữ i, chữ t gậy gò là đục, chữ o chữ a mập mập là cái.

Thường thì tôi nghe lời ba tôi lại bàn ngồi ngay ngắn, nhìn xuống mặt chữ và lẩm nhẩm gọi tên nó. Má tôi im lặng để nhường tiếng nói cho ba tôi.

Một hôm tôi ngoan ngoãn nghe lời ba líu ríu lại bàn thì má tôi cất tiếng:

- Thôi, cho con đi chơi.

Tôi không biết nên nghe lời ai. Nghe lời má tôi thì sướng quá rồi, nhưng ba tôi còn đứng đó. Mà ba tôi thì tuy không nghiêm khắc nhưng ông biết bắt người ta vâng lời. Tôi biểu lộ sự lưỡng lự bằng cách vẫn đi bước tới nhưng bước chậm lại.

Má tôi giục:

- Con chạy ra ngoài chơi đi con.

Tiếng ba tôi:

- Thôi, cho con đi chơi.

Tôi nghe lời ba, đi rẽ ra phía hành lang. Vừa bước ra khỏi phòng thì nghe tiếng nói của má tôi:

- Anh đừng làm cho con sợ.

- Anh không muốn vậy, nhưng phàm uốn tre thì phải uốn khi nó còn là măng. Anh tập cho con biết nghe lời phải.

- Phải uốn dụn dằng!... Em biết là em quấy khi giam giữ con ở cạnh mình mà không chịu rời nó ra cho nó đi học. Nhưng anh ơi, em đâu có còn sống được nhiều ngày tháng? Bác sĩ nói với anh là bệnh em sẽ chữa khỏi. Anh đừng tin. Em biết sức khỏe của em mà. Vì vậy mà em muốn sống quây quần bên cạnh con những ngày chót của đời em.

Tiếng má tôi khóc nức lên làm tôi bàng hoàng. Tôi đi trở ngược lại và qua khung cửa mở, tôi thấy ba tôi cầm tay má tôi. Má tôi lấy khăn lau nước mắt.

- Con nó nhút nhát vì từ nhỏ đến giờ nó chỉ sống cạnh em. Gần như không có tiếp xúc với những trẻ con khác. Vậy anh đừng làm cho con sợ. Anh phải thương con bằng tình thương của anh và thay em mà thương con bằng tình thương của người mẹ. Bốn phận thứ hai nặng hơn bốn phận thứ nhất.

Má tôi ngậm một ché khăn mùi soa như để ngăn chặn tiếng nức.

Những tấm bìa cứng tỏ ra bất tiện mỗi khi tôi muốn nhìn lại gương mặt của một chữ. Cứ lật lên, bỏ xuống, loay hoay kiếm hoài. Đôi khi miếng bìa mang cái chữ tôi muốn kiếm lại không nằm trong “bộ bài” đó mà nằm lạc ở một nơi nào khác. Ngày nào cũng có dịp để lục tứ tung mền gối với mục đích tìm chữ. Rất tốn thì giờ. Bởi vì kiếm chữ thì không ra mà lại gặp toàn những thứ mình không định kiếm. Chẳng hạn hòn bi. Rõ ràng là hôm kia tôi ngồi bắn

bi một mình ở ngoài mái hiên, thế mà buổi chiều ra mái hiên để tìm bắn tiếp thì một hòn biến đâu mất. Chạy kiếm sáng con mắt, chẳng chỗ nào có. Má tôi đưa hai đồng sai chị bếp ra hiệu sách mua cho tôi hòn bi khác. Bây giờ khi tìm chữ mà học thì lại thấy hòn bi đó nằm dưới tấm “ra”. Chẳng hạn tìm thấy cái móc tai. Hôm qua ba tôi ngứa tai, tìm cái móc tai nhưng không thấy, ông la vang cả nhà. Bây giờ không tìm thì nó lại nằm tô hô ra đó. Nhưng tôi không chịu nhặt đem đi cất ngay để trưa về đưa cho ba đâu. Tôi phải dùng nó để móc tai tôi cái đã. Công việc đó làm tôi say mê và khi tôi chịu rời nó ra thì bên phòng ăn đã nghe tiếng muống nĩa rổ rảng.

Má tôi nhận thấy sự bất tiện của phương pháp học bài trên bìa cứng nên một hôm đưa tiền cho chị bếp sai ra hiệu sách mua cho tôi một cuốn vở.

A! Có cuốn sách mới chính hiệu là học trò đây! Tôi giành lấy quyển sách. Nhìn xem cái bìa thấy có vẽ hình hai đứa con nít đang lật mở cuốn sách. Tôi nói:

- Học cuốn sách phải cần có hai đứa thấy không má? Con học có một mình thì học sao được?

- Má sẽ cùng học với con.

- Nhưng má đâu phải là con nít? Đứa con gái này lớn hơn thằng kia một chút. Chắc là chị của thằng kia. Đáng lẽ má để cho con một đứa chị gái như vậy.

Má gật gật đầu:

- Ừ. Đáng lẽ má để cho con một đứa chị như vậy. Nhưng mà thôi, đưa sách đây má dạy cho con. Đây, cái lưỡi câu đây. Lưỡi câu là chữ gì?

Tôi lật đật nói liền như sợ có ai tranh nói:

- Chữ i.

- Giỏi lắm. Chữ i dùng để viết đi học, đánh bi. Con coi hình vẽ thằng nhỏ đi học. Vài hôm nữa con cũng ôm cặp và xách ve mực đi học như nó vậy. Còn thằng này thì ngồi đánh bi. Hai đứa nhỏ này đang chạy thi.

Tôi vội lật qua trang sau để xem có món gì lạ trong đó. Tôi la to lên:

- A! Con cá! Con cá đang bơi.

- Tên là cá gì con biết không?

Tôi lắc đầu:

- Không.

- Cá thu. Con cá thu có chữ u.

Chữ o thì thật dễ nhận ra. Má tôi chỉ hình vẽ một chùm trái cây rồi hỏi:

- O chùm... chùm gì?

Tôi nói liền:

- Chùm ruột.

Má bật cười:

- Chùm nho chớ sao lại chùm ruột?

Tôi cười ồ theo. Tôi quen từ chùm ruột chớ ít nói chùm nho. Trên lối đi ngoài vườn có đến ba, bốn cây chùm ruột.

Mùa hè, trái lòng thòng từng chùm. Má chỉ hình con ve sấu (dạy chữ e) rồi hỏi tôi con gì.

Tôi nhìn xuống hình, nhúu môi suy nghĩ một lát rồi nói:

- Con gián.

Má lại cười. Rõ ràng là sự học vẫn làm cho mẹ con tôi vui vẻ.

Có một trang vẽ làm cho má ủ dột nét mặt. Đó là trang dạy chữ ê vẽ hình một con dê mẹ cho dê con bú và con bò mẹ cho bê con bú. Con dê mẹ có một bầu sữa thật lớn và đứng lom khom. Nó có một chòm râu nơi cằm nên không ra dáng một bà mẹ. Con bò cái trông dễ thương hơn. Nó quay mặt lại nhìn con nó bú. Đôi con mắt triu mến hiền từ, như mắt má vẫn nhìn tôi khi tôi ngồi trong lòng má.

Học đến chữ q “con nhỏ quét nhà” thì bệnh của má tôi phát nặng trở lại. Bác sĩ cấm không cho tôi được vào phòng. Ba tôi âu lo, mỗi ngày gương mặt mỗi héo dần đi. Trong phòng má bước ra, ba đi thẩn thờ hoặc bước vội vã, và dường như ba không còn nhận thấy sự hiện diện của tôi nữa, của chị bếp, của chị Năm giúp việc, của căn nhà, của mọi vật xung quanh. Có lẽ chỉ còn nhận thấy sự hiện diện của cái cửa để bước ra, của cái bàn để đi tránh. Tôi buồn bã cô đơn, đem cuốn sách vẫn ra nhìn mặt chữ, nhìn hình vẽ. Lật xuôi lật ngược, đọc ngược đọc xuôi, nhưng cứ đến trang “con bé quét nhà” là dừng lại. Trang bên cạnh có vẽ con khỉ treo cây. Chẳng biết chữ gì đó, đọc như thế nào và sự tích làm sao. Chắc phải hay lắm, thú vị lắm, bởi